

території області домінує субкомфортна прохолодна погода. У жовтні на всій території області домінує в середньому субкомфортна прохолодна погода. Повторюваність субкомфортної прохолодної погоди в листопаді сягає 28% в центрі області, 30% - на півночі і 31-40% на півдні. Решта погод листопада є несприятливими для літніх видів відпочинку і туризму.

Аналіз та попередня оцінка рекреаційних ресурсів клімату та погодних умов Хмельницької області свідчать про посередній рівень їх сприятливості для відпочинку.

Висновки. Таким чином, найбільша тривалість періоду з комфортними і субкомфортними прохолодними погодами спостерігається на півдні області (Кам'янець-Подільський, Новоушицький, Дунаївецький, Чемеровецький, Віньковецький райони). Придністер'я характеризується сприятливими умовами для розвитку усіх видів літнього туризму. Найменша тривалість погодних умов субкомфортного і комфортного періодів спостерігаються в центрі та на півночі області. Це визначає саме ці території області як найбільш сприятливі для розвитку зимових видів туризму. Тому, врахування кліматичних умов є абсолютно необхідним при створенні туристичної інфраструктури для різних видів рекреації і туризму в межах Хмельницької області.

Література:

1. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. – М.: ГУГК, 1978. – С.78-104.
2. Беттен Л. Погода в нашей жизни. – М.: Мир, 1985. – 224с.
3. Природа Хмельницької області. Під ред. К.И.Геренчука. – Львів: Вища школа. Вид-во при Львів ун-ті, 1980. – с. 152.
4. Данилова Н.А. Климат и отдых в нашей стране.- М.: Мысль, 1980. – 155с.
5. Царик Л.П., Чернюк Г.В. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки й аналізу.- Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – 188с.
6. Чернюк Г.В. Ресурси клімату Поділля.//Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Географія. №2. – Тернопіль: ТДПУ, 1999. – С.30-38.
7. <http://meteo.com.ua/pas/arch>

Резюме:

Инна Любинская. ОЦЕНКА КЛИМАТИЧЕСКИХ РЕСУРСЫ ХМЕЛЬНИЦКОЙ ОБЛАСТИ ДЛЯ ОРГАНИЗАЦИИ РЕКРЕАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.

Для анализа влияния климата на туристическую деятельность человека на территории Хмельницкой области дана оценка комфортности температуры воздуха и силы ветра, климатических условий и погоды теплого и холодного сезонов. Выяснено, что наиболее комфортные условия для развития зимнего туризма характерны для центральных и северных регионов области, летний туризм следует развивать на юге в Преднистрровье.

Ключевые слова: климат, погода, температура, ветер, рекреация.

Summary:

Inna Lyubynska. ASSESSMENT CLIMATIC RESOURCES HMELNITSKY REGION FOR ORGANIZING OUTDOOR ACTIVITIES.

For analysis the influence of the climate for the tourists activities within the limits of Chmelynutska region such value of favorability of temperature and the strength of wind? Climate and the weather of warm and cold seasons. Ascertain, that the most comfortable conditions of the developing winter tourism are typical for central and north part of region? And summer tourism should be developed in the south of Prudnistrovia.

Key words: climate, the weather, recreation, temperature, wind.

Надійшла 15.10.2010

УДК 553.04 (477.43/44)

Роман БРОНЕЦЬКИЙ

СУЧАСНИЙ СТАН ОСВОЄНОСТІ БАЛЬНЕОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОДІЛЛЯ

Проведено аналіз сучасного стану освоєності бальнеологічних ресурсів Поділля на прикладі родовищ мінеральних вод із затвердженими запасами. Досліджено зміни санаторно-курортних закладів та кількості ліжкомісць з 1995 по 2008 роки. Проаналізовано територіальні відмінності досліджуваних проблем за адміністративними областями. Запропоновано шляхи оптимізації використання бальнеологічного потенціалу регіону.

Ключові слова: бальнеологічні ресурси, освоєність, бальнеологічний комплекс Поділля.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах економічної кризи та надмірного впливу суспільства на довкілля в Україні швидко зростає захворюваність та знижуються показники

природного приросту населення. Тому проблеми лікування, реабілітації й оздоровлення населення надзвичайно актуальні. Одним із шляхів їх вирішення є задоволення зростаючих суспільних потреб у рекреації, зокрема в бальнеолікуванні (лікуванні мінеральними водами і пелоїдами).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення бальнеологічних ресурсів окремих областей, районів чи курортів Поділля за гідрогеологічними, фізико-хімічними та соціально-економічними параметрами зустрічаємо в публікаціях А. Бабинця, В. Шестопалова (1986), В. Кітури, М. Сивого (1999), С. Ковальчука, Л. Любінської, Ю. Сорочак (2000), Т. Гільберг (2002), Г. Білецької (2008) тощо.

Конструктивно-географічний аналіз мінеральних вод Поділля проведено у монографії М. Сивого (2004).

Формулювання цілей статті. Проаналізувати сучасний стан освоєності бальнеологічних ресурсів Поділля та запропонувати шляхи оптимізації процесу використання бальнеологічного потенціалу регіону.

Виклад основного матеріалу. Складна економічна ситуація в останні роки призвела до скорочення як кількості санаторно-курортних закладів так і загального ліжкофонду в Україні загалом та Поділлі зокрема (рис. 1-4).

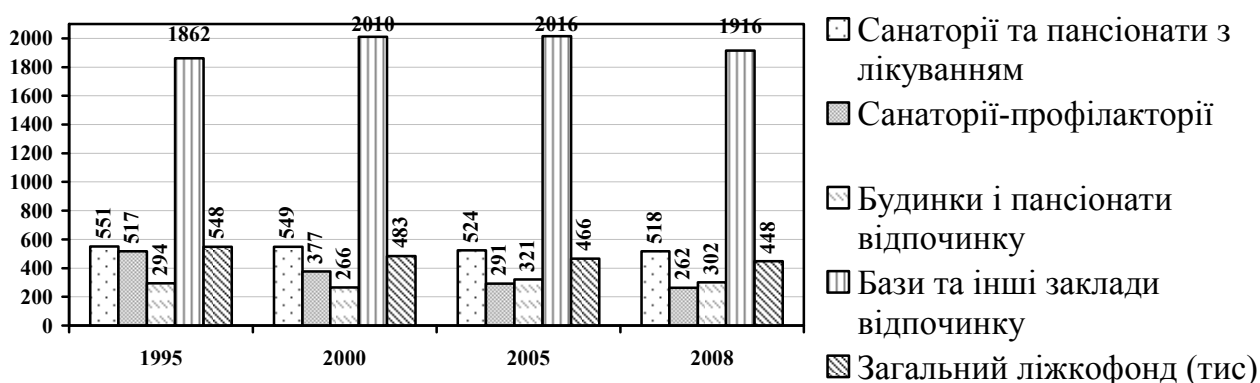

Рис. 1. Зміни кількості санаторно-курортних закладів та загального ліжкофонду в Україні (за даними Держкомстату України).

Сучасний стан освоєності бальнеологічного потенціалу Поділля викликає занепокоєння. Адже, розвідані родовища мінеральних вод використовуються нераціонально. Наприклад, на території Тернопільської області зараз виявлено біля 42 ділянок з мінеральними водами, з них 20 перспективні з огляду на їх гідродинамічний режим та бальнеологічні властивості для подальшого вивчення. Але функціонують лише 2 санаторії державного значення (смт. Гусятин і с. Конопківка Тербовлянського р-ну). Із 18 затверджених типів природно-столових вод розливається і використовується лише 10, а з 10 типів лікувально-столових вод – лише 6. Недостатньо використовуються води і на самих родовищах. Добовий відбір високомінералізованих хлоридно-натрієвих вод для ванн у смт. Гусятині (Новозбручанське родовище) складає до 6 м³/добу (5%). Мінеральні води типу Нафтуса використовуються тільки на 9,5%. У Тернопільській області при збереженні кількості (за винятком зменшення з 10 до 9 кількості санаторіїв) санаторно-курортних закладів та незначному зменшенні загального ліжкофонду, слід зазначити низьку забезпеченість населення бальнеологічними санаторно-курортними закладами при достатній бальнеоресурсній базі краю.

На базі Конопківського родовища сульфідних (сірководневих) вод та хлоридо-натрієвих розсолів функціонує санаторій "Медобори" (350 ліжкомісць), обласна фізіотерапевтична лікарня реабілітації, профілакторій комбайнового заводу, оздоровчий комплекс для працівників сільського господарства у с. Настасів. Там же використовуються сульфатно-гідрокарбонатні пелоїди Конопківського родовища торф'яних боліт. Слабо сульфідні води використовуються на 100% (19,5 м³/год), а сульфідні – лише на 24% від затверджених ДКЗ запасів. Поряд з тим, непоодинокі факти використання мінеральних вод для технічних потреб. Сумарний водовідбір мінеральних сульфідних вод становить 103 м³/добу. Існує можливість збільшення експлуатаційних запасів сульфідних вод за рахунок ділянок, які розташовані на північний-захід від родовища, поблизу населеного пункту Настасів. Тут водоносні відклади баденію залягають значно глибше. Вони розкриті двома свердловинами.

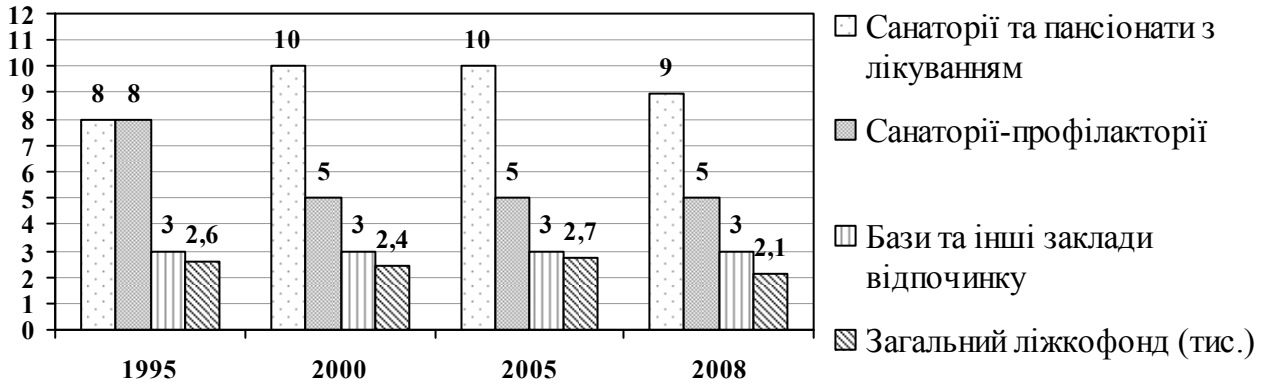

Рис. 2. Зміни кількості санаторно-курортних закладів та загального ліжкофонду в Тернопільській обл. (за даними Держкомстату України).

На основі Новозбручанського родовища мінеральних вод типу Нафтуса (сmt. Гусятин) сформувався бальнеологічний курорт Гусятин, де на базі місцевих бальнеологічних ресурсів функціонують санаторій "Збруч" (200 ліжкомісць), санаторій "Медобори", водолікарня та ряд приватних клінік місткістю до 10 ліжкомісць. В той же час місцева влада активно проводить кампанію з підвищення інвестиційної привабливості курорту Гусятин для покращання його інфраструктури та збільшення величини загального ліжкофонду курорту як за рахунок добудови додаткового корпусу санаторію "Збруч" на 300 ліжкомісць так і через створення нових санаторно-курортних закладів.

В Хмельницькій області, при збільшенні кількості санаторіїв та пансіонатів з лікуванням до 13 закладів, ситуація є типовою як загалом в Україні. А саме, значно зменшилась кількість санаторіїв-профілакторіїв, будинків та пансіонатів відпочинку, баз та інших закладів відпочинку, що в свою чергу відобразилось на величині загального ліжкофонду області.

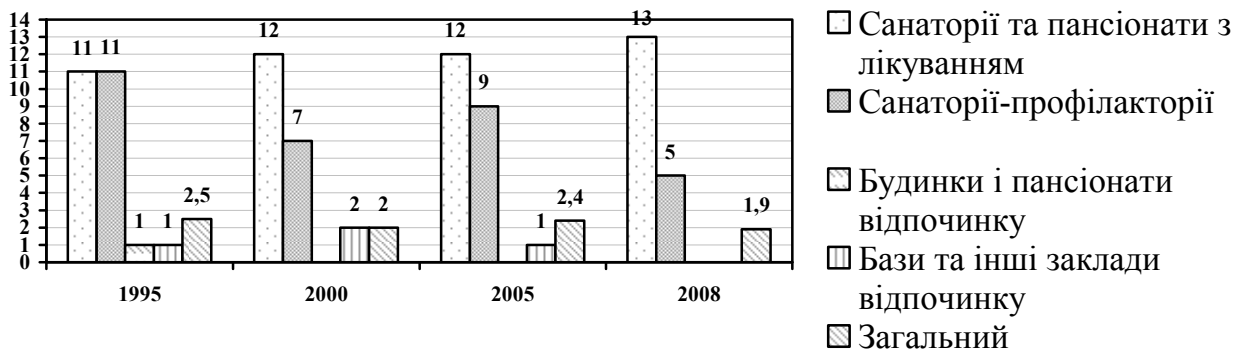

Рис. 3. Зміни кількості санаторно-курортних закладів та загального ліжкофонду в Хмельницькій обл. (за даними Держкомстату України).

Щодо бальнеологічних санаторно-курортних закладів, то тут ситуація також складна, хоча слід відзначити позитивні кроки з раціоналізації використання бальнеологічного потенціалу області.

На базі Збручанського родовища мінеральних вод типу Нафтуса утворився бальнеологічний курорт Сатанів, де функціонує 12 санаторно-курортних та оздоровчих закладів, з них 7 круглорічного та 5 сезонного функціонування.

Загальний ліжкофонд курорту Сатанів станом на початок 2009 року становить 1144 ліжкомісць, що відповідає 200 тис. ліжокдіб на рік. Найбільший ліжкофонд у лікувально-оздоровчих закладах "Товтри" (500 ліжкомісць), "Лазурний" (160 ліжкомісць) та "Збруч" (98 ліжкомісць), найменший у "Притулку мисливця" (18 ліжкомісць), "Сатанів" (30 ліжкомісць) та Відділенні реабілітації УМВС України (30 ліжкомісць).

Спеціалізується курорт на лікуванні та профілактиці захворювань сечостатевої системи та органів травлення. А саме: захворювання печінки, жовчного міхура, жовчовивідних шляхів, сечової системи, підшлункової залози, шлунково-кишкового тракту, обміну речовин тощо.

За період з 1989 року по 2007 рік в діючих санаторних закладах Сатанова оздоровлено понад

150 тисяч хворих, з них майже 95% – із значним покращанням здоров'я. Протягом року в оздоровчих закладах курорту оздоровлюється 13-14 тисяч хворих і відпочиваючих. Слід відмітити динаміку зростання кількості рекреантів за останнє десятиліття. Якщо у 1998 р. оздоровилось 10805 чол., то у 2007 р. відвідали курорт 13700 чол., що складає 6,85 % від максимально можливої кількості відпочиваючих на рік. Обсяги використання вод для цих потреб низькі – 12 м³/добу (4380 м³/рік), або 4,67%. Окрім цього, води використовуються для промислового розливу (вода "Збручанська") – 18 м³/добу (6740 м³/рік) або 7,2%.

Маківське родовище мінеральних вод типу Нафтуса (Перлина Поділля) та мінеральних вод без специфічних компонентів типу Миргородська стало основою для формування курорту місцевого значення Маків (с. Маків Дунаєвецького району), де круглорічно функціонує обласний міжгосподарський санаторій "Маків" (325 ліжкомісць). На даний час використовується біля 180 м³/рік або 0.8% від фактично можливого обсягу використання води.

На базі Волочиського родовища мінеральних вод типу Нафтуса круглорічно працює санаторій "Райдуга" (100 ліжкомісць), окрім того мінеральні води йдуть на промисловий розлив Волочиським заводом мінеральної води ПП "Енергія сервіс".

Мукшинське родовище мінеральних вод типу Нафтуса (с. Привороття Камянець-Подільського району) цілорічно використовується дитячим санаторієм "Лісова пісня" (270 ліжкомісць).

Зайчиківське родовище мінеральних вод типу Нафтуса використовуються головним чином ТОВ "Ніагара" для промислового розливу у кількості 100 м³/добу, що становить 34,7% від можливого.

Теофіпольське родовище мінеральних вод типу Миргородська (біля с. Коров'є, в долині р. Норка) промислово розливається ПП "Подільські мінеральні води" (мінеральна столова вода "Білий камінь") у обсягах 50 м³/добу або 26,3%, вода використовується також санаторієм – профілакторієм "Колос" для лікування органів травлення.

Шепетівське родовище радонових мінеральних вод у незначній кількості використовується Шепетівською міськлікарнею.

Полонське родовище радонових мінеральних вод підготовлене до експлуатації і знайдений інвестор на будівництво санаторно-оздоровчого закладу на 1000 місць (виконавча дирекція фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань).

Кам'янець-Подільське родовище бромних хлоридо-кальцієво-натрієвих вод високої мінералізації не експлуатується взагалі.

Найменші зміни в останні роки відбулись у Вінницькій області, де в порівнянні з 2005 роком лише зменшився показник кількості будинків та пансіонатів відпочинку та на 3,2% зменшився загальний ліжкофонд області.

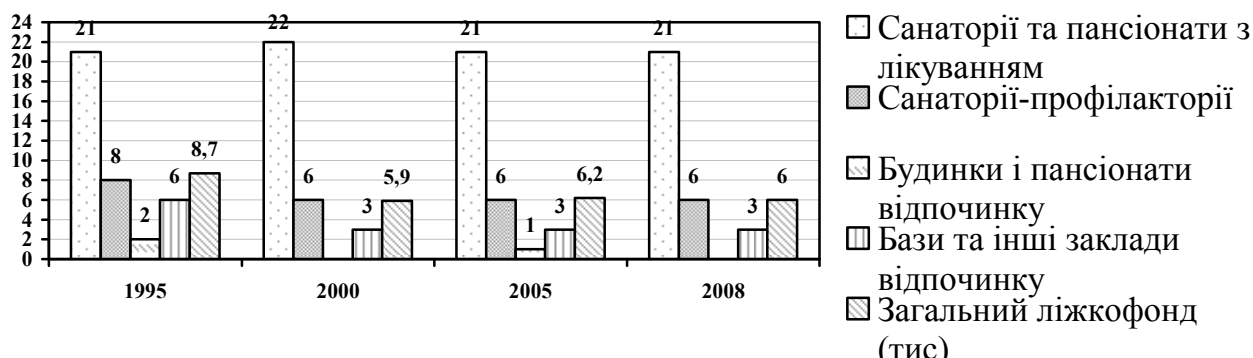

Рис. 4. Зміни кількості санаторно-курортних закладів та загального ліжкофонду в Вінницькій обл. (за даними Держкомстату України).

На Вінниччині води типу Миргородська розкриті на території дитячого санаторію "Гірський" (150 ліжкомісць), що поблизу с. Бронниця Могилів-Подільського району (за категорією С₁ – 50 м³/добу) та свердловинами у селах Садківці і Карпівка цього ж району. Води першого родовища рекомендовані для промислового розливу як лікувальні води ("Бронничанка"). Води Садковецького родовища (за категорією С₁ – 100 м³/добу) визначаються як хлоридно-гідрокарбонатні натрієво-кальцієві і також ведеться розлив води "Садковецька" (лікувально-столова). Свердловина у с. Карпівка потребує переобладнання і на даний час не експлуатується.

Освоєність родовищ радонових вод Вінницької області.

Родовище	Ділянка	Запаси, м ³ /добу		Видо		Ким експлуатується
		A+B+C ₁	C ₂	буток м ³ /рік	тис.	
Хмільницьке	Курортна	340	106			Санаторій "Хмільник" Укрпрофоздоровниця
	Лісова	721	74	27.5		Міжгосподарський санаторій "Поділля"
	Угринівська	996	-	34.0		Центральний військовий клінічний санаторій "Хмільник"
	Голодькіньська	1610	-	84.8		Укрпрофоздоровниця
	Острівна	315	388	83.4		Медичний центр реабілітації залізничників, медичний реабіліта- ційний центр МВС України санаторій "Південний Буг", обласна фізіо- терапевтична лікарня, санаторій "Радон"
Немирівське		410				Санаторій "Авангард"
Всього:		4392	568	229,7		

Ультрапрісні води типу Регіна у с. Житники Муровано-Куриловецького району розливаються ВАТ Муровано-Куриловецьким заводом мінеральних вод (510 тис. м³/рік), однак для офіційного переведення їх у статус лікувально-столових необхідні клінічні дослідження.

Експлуатація Немирівського родовища радонових вод у режимі дослідного видобутку розпочата цілорічним санаторієм "Авангард" (450 ліжкомісць) Укрпрофоздоровниці.

На базі Хмільницького родовища радонових вод та Війтівецького родовища торф'яних пелоїдів сформувався бальнеологічний курорт Хмільник. Тут функціонує ряд санаторно-курортних закладів різного типу, найбільші з них: медичний центр реабілітації залізничників (400 ліжкомісць), ЦВКС "Хмільник" (600 ліжкомісць), санаторій "Поділля" (610 ліжкомісць), МРЦ "Південний Буг" (185 ліжкомісць), санаторій "Березовий гай", санаторій "Радон", КС "Хмільник" ЗАТ "Укрпрофоздоровниця" (850 ліжкомісць), обласна фізіотерапевтична лікарня (200 ліжкомісць) тощо.

Висновки. Аналіз сучасного стану використання бальнеологічних ресурсів регіону дозволяє зробити наступні висновки:

- мінеральні води використовуються у значно меншій кількості порівняно із затвердженими запасами. Тому подальші роботи із розвідки родовищ повинні проводитись тільки за обґрунтованими заявками за потреби згідно плану соціально-економічного розвитку регіону;
- необхідне термінове проведення інвентаризації усіх родовищ та водопроїв лікувальних, лікувально-столових і столових вод Поділля з метою недопущення їх експлуатації з незатвердженими запасами чи кондиціями та попередження загрози вичерпання ресурсів багатьох цінних типів мінеральних вод;
- слід здійснити комплексну економіко-екологічну оцінку бальнеологічних ресурсів Поділля та ініціювати розробку державних проектів і нормативно-правових актів, спрямованих на збалансований розвиток санаторно-курортного комплексу Поділля;
- регіон потребує термінового залучення вітчизняних чи зарубіжних інвестицій у модернізацію інфраструктури діючих оздоровниць, розширення мережі лікувально-оздоровчих закладів, заводів з розливу мінеральних і столових вод;
- існує потреба у проведенні цілеспрямованого й ефективного маркетингу мережі лікувально-оздоровчих закладів регіону, сформованих на базі бальнеологічних ресурсів (випуск буклетів, проспектів, науково-популярної літератури, плакатів, організація знімання відеороликів, публікації у ЗМІ та ін.);
- необхідне встановлення жорсткого контролю з боку державних органів (Державної податкової інспекції, прокуратури тощо) за оформленням водокористувачами дозволів на спецводокористування, дотриманням нормативних вимог Кодексу законів про надра України тощо.

Література:

1. *Бабинець А.С.* и др. Лечебные минеральные воды типа «Нафтуса» / *А.С. Бабинець, В.М. Шестопалов.* - К.: Наукова думка, 1986. – 187с.

2. Білецька Г.А Рекреаційні ресурси мінеральних вод Хмельницької області / Г.А.Білецька // Довкілля і здоров'я. - К: 2008. – №4. – С. 28-31.
3. Гільберг Т. Рекреаційне господарство Хмельницької області / Т. Гільберг. // Географія та основи економіки в школі. - К.: 2002. - №3. – С. 43-44.
4. Ковальчук С.І. Водні багатства Хмельниччини / С.І.Ковальчук, Л.Г.Любінська, Ю.К. Сорочак. – Хмельницький, 2000. – 312с.
5. Сивий М.Я. До історії дослідження та освоєння бальнеологічного потенціалу Поділля / М.Я.Сивий, Р.В.Бронецький // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія: Географія – Вінниця, 2007. - Вип. 14. - С. 85 -92.
6. Сивий М. Мінеральні ресурси Поділля: конструктивно-географічний аналіз і синтез. Монографія. / М.Сивий – Тернопіль.; Підр.&посіб., 2004. – 656с.
7. Шестопалов В.М. О Подольской области минеральных вод типа „Нафтуся” / В.М.Шестопалов, А.П.Ищенко // Геолог. журнал, 1985. – т.45. – №1 – С. 62-68.

Резюме:

Роман Бронецький. **СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ОСВОЕННОСТИ БАЛЬНЕОЛОГИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПОДОЛЬЯ.**

Анализ современного состояния освоённости бальнеологических ресурсов Подолья на примере месторождений минеральных вод с утвержденными запасами. Исследованы изменения санаторно-курортных учреждений и количества койкомест с 1995 по 2008 годы. Проанализированы территориальные различия исследуемых проблем с административными областями. Предложены пути оптимизации использования бальнеологического потенциала региона.

Ключевые слова: бальнеологические ресурсы, освоённость, бальнеологический комплекс Подолья.

Summary:

Roman Bronetsky. **THE CURRENT STATE OF DEVELOPMENT OF PODILLYA'S BALNEAL POTENTIAL.** Analysis of the current state of development of Podillya's balneal resources on the example of mineral water with approved reserves. The changes spa facilities and the number of beds from 1995 to 2008. Analysis of the territorial differences of the investigated problems in administrative areas. Proposed ways to optimize of use of balneal potential of the region.

Keywords: balneal resources, development, balneological complex of Podillya.

Надійшла 19.10.2010р.

УДК : 502.4(477.84)

Катерина СОКІЛ

**СТРУКТУРА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ЗАПОВІДНОСТІ РІЧКОВИХ СИСТЕМ
ТЕРНОПІЛЬЩИНИ**

У даній статті подано коротку характеристику річок басейну Дністра та Прип'яті, які протікають по території Тернопільської області. В межах річкових басейнів проаналізовано структуру землекористування на предмет ступеня її збалансованості, впливу землекористування на екологічний стан гідробіоценозів. Наявність різних категорій природних заповідних об'єктів свідчить про стан заповідності річкових долин – майбутніх сполучних територій екомережі.

Ключові слова: річкова долина, річкова система, землекористування, сполучний коридор.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Основу гідромережі Тернопільської області складають річки, яких нараховується понад 2400, сумарною довжиною близько 10 тис.км[4].

Більшість річок області належить до басейну Дністра, який займає 82% її території. Для основних з них характерний субмеридіональний напрям протікання (з півночі на південь), відповідно до нахилу поверхні Подільської височини і значний нахил русел (до 4м/км і більше). Невелика (близько 18% території) північна та північно-східна частина області дренується ріками басейну Прип'яті. Вони мають неглибокі долини з положистими схилами та широкими заболоченими заплавами, менший нахил русел і повільну течію[3].

Оскільки річкові долини виконуватимуть функцію екокоридорів регіональної екомережі, то актуальність оптимізації землекористування у їх межах є очевидною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Екологічними проблемами водних екосистем, які загострились в останні десятиріччя, займались багато вчених, зокрема Л.П.Фільчагова, В.В.Поліщука (1989), М.Н.Паламарчука, О.З.Ревери (1991), Я.О.Мариняка (1996, 1997), О.І.Мережко, Р.В.Хімко (1998), С.І.Дорогунцова, М.А.Хвесика, І.Л.Головинського (2002), Я.О.Мольчака, З.В.Герасимчук, І.О.Мисковець (2004), С.М.Стойка (2004),Б.О.Сидорука (2004, 2005, 2007), Л.П.Царика (2006, 2009), П.Л.Царика, І.М.Вітенка (2007,2008).